

Grafitis:

menas

ar

vandalizmas?

Pranešimą parengė –
Rita Mikučionytė, Jurgita Rutkauskaitė, Danutė Venclovaite
Vilnius, 2013

Grafitis – tai nupieštas, užrašytas, ar išpurkštas užrašas ant sienų ir kitų paviršių viešosiose vietose.

Banksy grafitis

<http://www.1stwebdesigner.com/inspiration/graffiti-art-streets-to-galleries/>

Lietuvių kalbos specialistai vietoj it. „graffiti“ siūlo vartoti adaptuotą formą **grafičiai** (vns. **grafitis**), žmogus, piešiantis grafičius, – **grafitininkas** (angl. *graffiter*).

Žr. rekomendacinį Svetimžodžių atitikmenų sąrašą, patvirtintą VLKK 2010-10-28 protokoliniu nutarimu Nr. PN-6; komentarą.

. Kiek laiko pieši grafičius ir kodėl?

– Grafičius piešiu jau dešimt metų, pradėjau dar mokykloje. Tačiau jei klausite, kiek man metų – neatsakysiu. Tačiau man tikrai ne -niolika (*paslaptینگai šypsosi*). O piešiu grafičius (kiti tai vadina *tagais*), nes man jie patinka. Juk tai atskira kultūra, kuri vienija milijonus žmonių visame pasaulyje. O grafičiai beveik be jokių išimčių atspindi tai, prieš ką visuomenė nėra gerai nusiteikusi. Jei visuomenė nepripažįsta tokios žmonių saviraiškos formos – čia jos bėda, nes kūryba negali būti stabdoma ar draudžiama. Kuo labiau drausi, tuo smarkiau ji vešės.

*Iš interviu su grafičių autoriumi Solomon
laikas.lt, 2010-10-25*

Ištakos

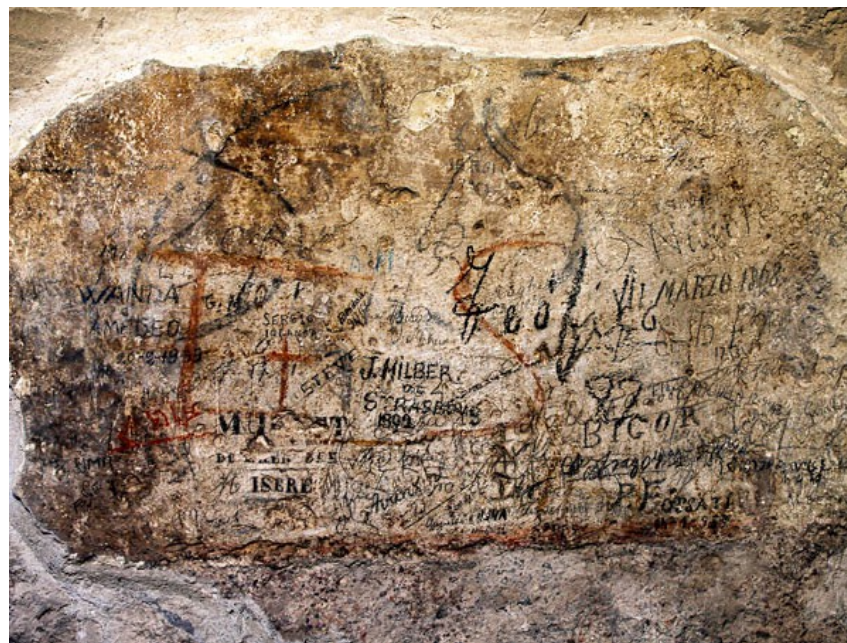
- Grafičių ištakos yra datuojamos nuo seniausių laikų, jos siekia net Senovės Egiptą, Senovės Graikiją ir Romos imperiją.
- Pats žodis *graffiti* yra kilęs iš itališko žodžio *graffiato* („įrėžtas“), o pastarasis kildinamas iš Graikijos *γράφειν* – *graphein*, reiškiantis „rašyti“.
- Senovės laikais grafitis būdavo įrėžiamas ant sienos koku nors aštriu daiktu, tačiau kartais būdavo naudojama kreida arba anglis.

- Kryžių graviūros Šventojo kapo bažnyčioje Jeruzalėje
- Zev Radovan / The Bridgeman Art Library nuotr.

Grafičių kontekstas

- Palyginus su šiandiena klasikiniame pasaulyje grafičių kontekstas turėjo daugiau perkeltinių reiškinių.
- Senovės grafičių turinį sudarė: lotyniški keiksmažodžiai, burtai, meilės prisipažinimai, alfabetai, politiniai šūkiai ar žymių literatūros kūrinių citatos.

Senovinis grafitis, esantis Romos Koliziejuje, padengtas lankytojų parašais. *Gregorio Borgia, AP nuotr.*

- Šiuolaikinių grafičių turinys nukreiptas į socialinius ir politinius idealus, saviraišką.

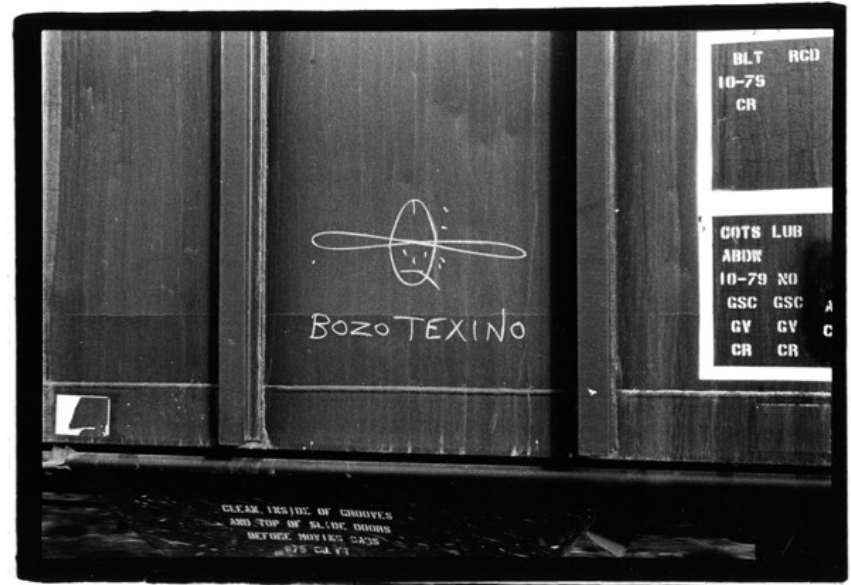

– Hm, ar tikrai piešiniai žaloja pastatus? Juk mes jų negriauname, nepadegame ir pan. Tai tik piešiniai. Ar gali spalvos kažką žaloti? Grafičiai – tai dabartinės visuomenės atspindys, tad pastatų savininkai turi tai suvokti. Jei ant baltos biuro sienos yra grafitis – tai ne pasaulio pabaiga, o tiesiog modernios visuomenės atspindys. Ar ne? O policija, matyt, neturi ką veikti, jei mus gaudo.

*Iš interviu su grafičių autoriumi Solomon
laikas.lt, 2010-10-25*

Modernusis grafitis

- Ilgiausiai besitęsiančio grafičio pavyzdys yra „Bozo Texino“, pradėtas dar 1920 m. ir gyvuojantis iki šiol.

Bill Daniels nuotr.

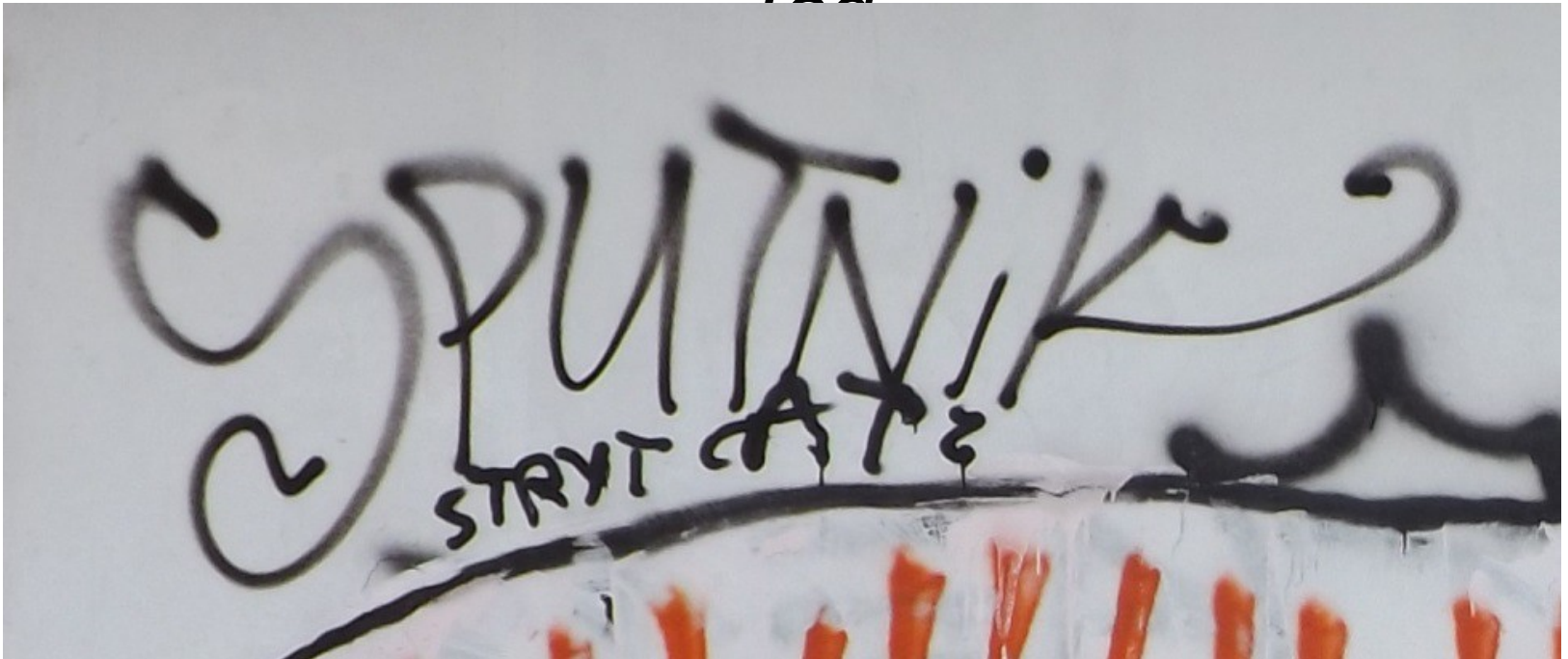
<http://www.1stwebdesigner.com/inspiration/graffiti-art-streets-to-galleries>

Antrojo pasaulinio karo metu ir dar kelis dešimtmečius vėliau po pasaulį paplito frazė su piešiniais: „Čia buvo Kilrojus“ (*Kilroy was here*).

Grafičių tipai

- 1.

Tai

Tai grafitis – parašas, užrašytas grafitininko pseudonimas, pažymintis teritoriją.

– **O kodėl visur rašai Solomon?**

– Pseudonimai ant sienų yra vadinami tagais ir jie atsirado drauge su hiphopo kultūra. Tagai niekada nebūna legalūs, purškiami naktimis, skubotai, padaromi vienu kartu. O kodėl Solomon – kiekvienas gali pateikti savo variantus, nenoriu visko išduoti.

– **O tai tie *tagai* gali būti laikomi grafičiais?**

– Na, iki šiol ginčijamasi, ar *tagus* galima priskirti grafičiams, nes daugelis sako, kad tagai neturi jokios meninės vertės ir jų vienintelis tikslas būna pranešti žinutę, kad aš čia buvau ir pasižymėjau. Aš su niekuo nesiginčiju, ir tai vadinu grafičiais. O kas nori, tegu vadina *tagais*. Kas nori – tegu vadina mane vandalu. Mes esame laisvi pasirinkti ir daryti, ką norime.

*Iš interviu su grafičių autoriumi Solomon
laikas.lt, 2010-10-25*

2. Wild style

- Grafitis Toronte.
- *Graffiti and Aerosol Gallery* nuotr. http://riotsound.com/Graffiti/art-gallery/Toronto-Graffiti-Canada/Graffiti_Wildstyle?full=1

Tai sudėtingiausio piešinio, labai gerai apgalvoti grafičiai, kurių kompozicija susideda iš daugybės įvairialypių elementų, taip pat ir raidžių.

3. *Throw-up*

- Grafitis ant vagono Brazilijoje, Pietų Amerikoje.
- *Manrique* nuotr. <http://streetfiles.org/photos/detail/302763/>

Tai skubiai nupieštos „ištraukos“, kartais užpildytos greitais štrichais, o kartais paliekamos net be jų.

4. *Bombing*

- Grafitis Paryžiuje ant metro vagono.

- *Adam A. nuotr.*

Šie sudėtingos konfigūracijos, daugiaplaniai grafičiai piešiami išskirtinai greitai, dažniausiai nelegaliai ir naudojant brangius dažus.

5. Blockbuster

- Grafitis Rusijoje.
- Vladimir nuotr. <http://streetfiles.org/photos/detail/1268928/>

Tokiems grafičiams būdingos didžiulės, aiškiai skaitomos, kampuotos raidės, neretai turinčios juodą „šešėlinį“ apvadą.

6. *Stencil*

Tokie grafičiai kuriami naudojant trafaretus.

Paplitimas

- Pietų
Amerik
oje
grafičia
i vne

Vila Madalena, San Paulas, Brazilija. *Derek Mead* nuotr.

Vienas populiariausių šiandien yra *stencil* grafičių menininkas, pasivadinęs Banksy. Jis išgarsėjo iš pradžių gimtojoje Anglijoje, o vėliau ir visame pasaulyje savo ypatingo piešėjo talento dėka. Banksy aštrios socialinės tematikos trafaretiniai piešiniai sulaukia ne tik didelio gerbėjų, bet ir pasekėjų dėmesio.

Banksy. Mirtis. Bristolis, Anglija

<http://www.1stwebdesigner.com/inspiration/graffiti-art-streets-to-galleries/>

aots.co.uk
Banksy. Mergaitė su balionu. 2004
http://www.artofthestate.co.uk/photos/banksy_balloon_girl_downey.jpg

Tikslai

Grafitininkai yra labai nevienalytė žmonių, užsiimančių piešimu ar rašymu gatvėje, grupė, todėl ir piešiamų grafičių tikslai skiriasi.

Paprastai grafičiai kuriami:

- dėl prestižo ir pripažinimo kitų grafitininkų aplinkoje;
- dėl teisės pasisakyti, tiesiogiai įsikišti į viešąją erdvę, ją padaryti iš tiesų *vieša* ir *atvira* diskusijų vieta. Tai reiškia – grafičiais pareikšti kritišką nuomonę politiniais ir kitais klausimais;
- dėl noro piešiniais ir kitomis vizualinėmis priemonėmis „prijaukinti“, estetizuoti miesto sienas – suteikti joms ir praeiviams netikėtumo pojūtį, todėl tradicinėje nuobodžioje miesto erdvėje sutinkame pieštus žvėris, gėles, žmonių figūras ar įvairiausias išgalvotus personažus.

Nerašytos grafitininkų taisyklės

Grafičio pagrindas yra raidės.

Jų rašymo menas turi tam tikras taisykles, kurios skiriasi pagal stilius.

Tiesa, tos taisyklės nerašytos, tačiau jų laikosi kiekvienas, kuris rimtai žiūri į grafičio meną.

Pavyzdžiui, viena taisyklių – nepiešti ant bažnyčių, namelių, pauzių

- **Tai grafičių menininkų negalima vadinti vandalais?**
 - Tegu vadina, kaip kas nori. Tačiau tiesos nepakeisi. Ir pamažu žmonės tai suvoks. Kita vertus, gal ir nereikia, kad nustotų grafičių piešėjų gaudyti, nes tada grafiti praras tą žavesį, kuris atsiranda slapčia piešiant ir bėgant. Tai jaudina ir suteikia be proto daug adrenalino. Juk menas be nusižengimų primena seksą be orgazmo.

*Iš interviu su grafičių autoriumi Solomon
laikas.lt, 2010-10-25*

Pripažinimas

- Daugelis modernaus meno analitikų ir meno kritikų grafitį pripažino viešo meno forma.
- Prancūzų grafitininkų grupė „123 Klan“, savo grafičių stilių panaudojo, kurdami iliustracijas ir grafinį dizainą. Taip jie sukūrė logotipus ir iliustracijas tokioms kompanijoms, kaip *Nike*, *Adidas*, *Lamborghini*, *Coca Cola* ir kitoms.

- „123 Klan“ kurti marškinėliai. Akuma One nuotr.

- <http://www.123klan.com/blog>

2007

ADIDAS - END TO END
<http://www.123klan.com/work/1>

Grafitis ir profesionalusis menas

Keitas Haringas (*Keith Haring*, 1958–1990) yra gerai žinomas grafičių menininkas.

Pop menas ir grafitis atnešė jam komercinę sėkmę.

Keith Haring, „Be pavadinimo“, 1980 m., Bruklino muziejus.

K. Haringas pirmąjį publikos dėmesį patraukė savo piešiniais kreida Niujorko metro.

<http://www.graffiti-world.de/tag/keith-haring/>

K. Haringas yra pasakęs, jog metro požemiai tapo jo darbo laboratorija, kurioje jis galėjo eksperimentuoti su savo idėjomis.

Ivan Dalla Tana nuotr.

<http://www.haringkids.com/art/subway/keithwork05.html>

<http://www.haringkids.com/art/subway/keithwork04.html>

1980 m. K. Haringas atidarė savo pirmąją „Pop Shop“ parduotuvę.

<http://artobserved.com/2009/10/go-see-london-pop-life-at-tate-modern-featuring-andy-warhol-damien-hirst-jeff-koons-keith-haring-tracey-emin-and-more-through-january-17-2010/>

K. Haringo tapyba

Be pavadinimo (Žmogus su skytle).
1981, tentas, akrilas, 244 x 244 cm

Be pavadinimo (Viskas aplink).
1982, brezentas, sintetiniai dažai, 185,42 x 175,26 cm

K. Haringo darbai viešoje erdvėje

Barselona, 1989
<http://www.haring.com/!/art-work/241#.UXL8f6J9Edw>

Niujorkas, 1982
<http://www.haring.com/!/art-work/225#.UXL-gKJ9Edw>

Čikaga, 1989
<http://www.haring.com/!/art-work/107#.UXL936J9Edw>

Žanas-Mišelis Baskija
(*Jean-Michel Basquiat*,
1960–1988) buvo vienas
pirmųjų grafičio menininkų,
kurio darbus imta
eksponuoti Niujorko dailės
galerijose.

Savo vėlesniuose
paveiksluose išlaikydamas
grafičių stilistiką jis tapo
žinomu neoekspresionizmo
ir primityvizmo atstovu,
kurio darbai šiandien yra
vieni iš brangiausiai
parduodamų pasaulyje.

Jean-Michel Basquiat, „Be pavadinimo“, 1982 m., Gagosian Gallery.

Žanas-Mišelis Baskija (SAMO) prie savo grafičio.

<http://www.1stwebdesigner.com/inspiration/graffiti-art-streets-to-galleries/>

Ž.-M. Baskijos paveikslas „La Animalada“

<http://www.1stwebdesigner.com/inspiration/graffiti-art-streets-to-galleries/>

Vis daugiau grafičių taps meno kūriniais,
jei bus nuolat:

- visapusiškai gvildenama jaunimo užimtumo problema,
- kryptingai formuojama gatvės meno strategija,
- kuriamos naujos kūrybinio-komercinio bendradarbiavimo formos.

Vilniuje nustatytos grafičių piešimo vietos ir
reikalavimai grafičių piešimo procesui. <http://www.vilnius.lt/index.php?1970764277>

Šiandien grafičiai tampa pilnateise gatvės meno forma.

Visame pasaulyje nuolat rengiami gatvės meno festivaliai ir kiti renginiai, kuriuose dalyvauja žymūs grafitininkai.

Vienas tokių populiarių renginių – tarptautinis gatvės meno festivalis NUART rengiamas nuo 2001 m. Norvegijoje, Stavangerio mieste.

EINE (Didžioji Britanija), 2012, Stavangeris, Norvegija
<http://www.nuart.no/>

SABER (JAV), 2012, Stavangeris, Norvegija
<http://www.nuart.no/>

MOBSTR (Didžioji Britanija), 2012, Stavangeris, Norvegija

<http://www.nuart.no/>

MOBSTR (Didžioji Britanija), 2012, Stavangeris, Norvegija

<http://www.nuart.no/>

Ačiū už dāmesj.